

ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ РІВНЯ ВНУТРІШНЬОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

ВЕРЕЩАГІНА Г. В.

кандидат економічних наук

ПОНОМАРЕНКО О. Е.

аспірант

Харків

Для підвищення рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання промисловості України, необхідним є підвищення рівня їх фінансової безпеки (ФБ). Цей зв'язок зумовлено тим, що розвиток підприємства можливий лише за умови здатності витримувати негативний вплив внутрішніх та зовнішніх дестабілізуючих факторів. Проблемам забезпечення та оцінки рівня економічної та фінансової безпеки підприємства присвятили свої роботи такі вчені, як Бланк І. О., Барановський О. І., Єрмошенко М. М., Ашуев А. М., Кириченко О. А., Кудря І. В. [1, 2, 4–5] та інші. Однак існуючі розробки у даному напрямі є досить різноспрямованими, іноді навіть суперечливими та потребують формування єдиної ефективної системи оцінки ФБ. Оскільки зазначена оцінка є досить широкою темою дослідження, у даній статті пропонується аналіз частини даної сфери, а саме оцінка внутрішніх для підприємства індикаторів ФБ. Під внутрішньою ФБ у контексті даного дослідження розуміється визначений якісно та кількісно рівень результатів діяльності підприємства, який характеризується збалансованістю та якістю використання фінансових інструментів підприємства та забезпечує його здатність реалізувати свою місію і забезпечувати стабільний розвиток, витримуючи негативний вплив внутрішніх дестабілізуючих факторів.

Метою даної роботи є формування інтегральних показників оцінки рівня внутрішньої ФБ суб'єктів господарювання промисловості України. Об'єкт дослідження – процес функціонування та ФБ суб'єктів господарювання промисловості України. Предметом дослідження є індикатори внутрішньої ФБ та методи оцінки ФБ суб'єктів господарювання промисловості.

У статті зазначається, що ефективна система оцінки ФБ підприємства повинна враховувати комплекс кількісних та якісних індикаторів. При цьому, формування інтегральних показників планується здійснювати окремо за чотирима домінуючими напрямками формування стратегії ФБП, що наведені у [7]. Перелік кількісних індикаторів внутрішньої ФБ суб'єктів господарювання промисловості наведено у [3]. Таким чином, для формування інтегральних показників оцінки внутрішньої ФБ, на основі аналізу літературних джерел, сформовано перелік якісних показників оцінки рівня внутрішньої ФБ суб'єктів господарювання промисловості за домінуючими напрямками (табл. 1).

Для побудови таксономічних показників у статті пропонується розрахунок вагомості кожного з кількісних індикаторів, кожного з якісних індикаторів та групи кількісних і якісних індикаторів за всіма домінуючими напрямками. З метою оцінки вагомості кількісних показників ФБ у статті планується використовувати алгоритм, наведений на рис. 1.

Крок 1. Розрахунок таксономічних показників оцінки кількісної складової рівня внутрішньої ФБ за сферами.

1. 1. Для формування стандартизованих матриць індикаторів ФБ визначаються елементи матриці, яка має такий вигляд [8, с. 53] :

Таблиця 1

Якісні індикатори оцінки рівня внутрішньої ФБ суб'єктів господарювання промисловості за домінуючими напрямками

Назва напрямку формування стратегії фінансової безпеки	Якісні індикатори
Стратегія забезпечення росту доходності капіталу підприємства	Потенціал (П) росту прибутку від реалізації продукції (X1); П росту прибутку від іншої операційної діяльності (X2); П збільшення рівня фінансової рентабельності (X3); П зменшення обсягу капітальних вкладень без втрати прибутків (X4) .
Стратегія формування фінансових ресурсів підприємства	П формування власних фінансових ресурсів з внутрішніх джерел (X5); П формування власних фінансових ресурсів з зовнішніх джерел (X6); рівень самофінансування розвитку (X7) .
Стратегія забезпечення фінансової стабільності підприємства та нейтралізування ризиків	П підвищення фінансової стійкості підприємства (X8); П підвищення рівня платоспроможності підприємства (X9); рівень ефективності зовнішнього страхування фінансових ризиків підприємства (X10); П нейтралізування фінансових ризиків підприємства (X11); рівень диверсифікації фінансової діяльності (X12); рівень податкових пільг підприємства (X13) .
Інвестиційно-інноваційна стратегія підприємства	П росту інвестиційної активності підприємства (X14); П збільшення ефективності фінансових інвестицій підприємства (X15); рівень відповідності фінансових інструментів та технологій сучасним вимогам (X16); можливість розповсюдження акцій підприємства на міжнародному фінансовому ринку (X17) .

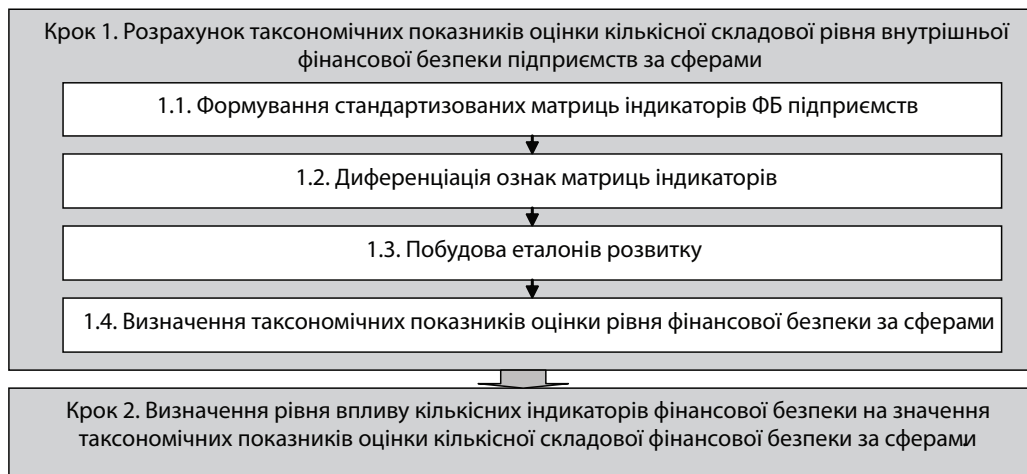

Рис. 1. Алгоритм оцінки вагомості кількісних показників внутрішньої та зовнішньої фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & \dots & x_{1m} \\ \dots & \dots & \dots \\ x_{\omega 1} & \dots & x_{\omega m} \end{bmatrix},$$

де ω – кількість досліджуваних підприємств;
 m – кількість коефіцієнтів, що виступають у якості ознак;

x_{ij} – значення j -ої ознаки (коефіцієнта) для i -го об'єкта (підприємства).

Після побудови матриці, доцільним є здійснення стандартизації значень коефіцієнтів за наступною формулою [8, с. 53]:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_j},$$

де z_{ij} – стандартизоване значення j -ої ознаки (коефіцієнта) для i -го об'єкта (підприємства);

\bar{x}_j – середнє арифметичне значення j -ої ознаки;

S_j – стандартне відхилення j -ої ознаки.

1. 2. Під диференціацією ознак матриць індикаторів розуміється розділ індикаторів на стимулятори й дестимулятори. У випадку, якщо показник з позитивної сторони характеризує стан підприємства, він входить до групи стимуляторів; якщо з негативної – дестимуляторів.

1. 3. Побудова еталонів розвитку здійснюється на основі результатів попереднього етапу. При цьому, еталон є точка з наступними координатами [9, с. 54]:

$$P_0(z_{01}, z_{02}, \dots, z_{0m}),$$

де $z_{0s} = \max_r z_{rs}$, якщо $s \in I$; $z_{0s} = \min_r z_{rs}$, якщо $s \notin I, (s = 1, \dots, m)$;

I – множина стимуляторів

z_s – стандартизоване значення ознаки s для окремого об'єкта.

Відстані між окремими точками (підприємствами) та еталонем розраховуються за наступною формулою [9, с. 54]:

$$c_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (z_{ij} - z_{0j})^2}.$$

1. 4. Визначення таксономічних показників оцінки кількісної складової рівня фінансової безпеки за сферами здійснюється за наступною формулою [9, с. 54]:

$$d_i = 1 - \frac{c_{i0}}{c_0},$$

де $c_0 = \bar{c}_0 + 2S_0$; $\bar{c}_0 = \frac{1}{w} \sum_{j=1}^w c_{i0}$;

$$S_0 = \sqrt{\frac{1}{w} \sum_{i=1}^w (c_{i0} - \bar{c}_0)^2};$$

\bar{c}_0 – середнє значення відстаней між точкам (підприємствами та еталонем);

w – кількість об'єктів.

Крок 2. Визначення рівня впливу кількісних індикаторів ФБ на значення таксономічних показників оцінки кількісної складової ФБ за сферами.

Для здійснення даного кроку пропонується використовувати методи регресійного аналізу, а саме побудови моделей на основі панельних даних. Загальний вигляд моделі на основі панельних даних є таким [6, с. 361]:

$$y_{it} = \alpha_i + x_{it}\beta + \varepsilon_{it},$$

де y_{it} – ендогенна змінна для економічної одиниці i в момент часу t ;

α_i – відображає індивідуальний ефект об'єкту i , що не залежить від моменту t ;

x_{it} – набір незалежних змінних;

ε_{it} – відповідна помилка.

Для оцінки значущості кожного з якісних показників та окремо груп якісних та кількісних показників внутрішньої ФБ суб'єктів господарювання промисловості за сферами пропонується використовувати методи експертних оцінок та метод аналізу ієрархії, запропонований Т. Сааті [9, с. 21 – 28]. На основі аналізу річної фінансової звітності чотирнадцяти промислових підприємств Харківського регіону [10], розраховані кількісні показники оцінки рівня їх внутрішньої ФБ за визначеними вище групами за період з 2004 по 2010 роки. На основі розрахованих кількісних показників внутрішньої ФБ здійснено оцінки вагомості даних індикаторів

за всіма сферами, використовуючи при цьому алгоритм, наведений на рис. 1. Після цього було обрано групу експертів, що складається зі спеціалістів, які працюють у планово-фінансових підрозділах зазначених чотирнадцяти промислових підприємств, доказом компетентності яких є їх затребуваність та конкурентноздатність на ринку праці. Дані працівники володіють знаннями щодо особливостей фінансового стану та перспектив розвитку підприємств, на яких вони працюють. На основі експертного аналізу розраховано вагомості якісних показників ФБ та груп якісних і кількісних показників ФБ суб'єктів господарювання промисловості.

Для стратегії забезпечення росту доходності капіталу підприємства інтегральний показник має вигляд:

$$I_1 = 0,25 \times (-0,21K_{\text{зоз}} + 0,107K_{\text{ооз}} - 0,239K_{\text{воз}} + 0,345K_{\text{ра}} + 0,002K_{\text{рвк}} + 0,078K_{\text{кр}} + 0,02K_{\text{рн}}) + 0,75 \times (0,433X1 + 0,26X2 + 0,259X3 + 0,049X4).$$

Для стратегії формування фінансових ресурсів підприємства інтегральний показник має вигляд:

$$I_2 = 0,2 \times (0,074K_n + 0,138K_{\text{ин}} + 0,074K_{\text{ал}} + 0,014K_{\text{одз}} + 0,131K_{\text{лмз}} + 0,025K_{\text{оа}} + 0,145K_{\text{окз}} + 0,021K_{\text{одз}} - 0,032C_{\text{нкз}} - 0,046C_{\text{ндз}} + 0,049K_{\text{омз}} + 0,042K_{\text{обоз}} + 0,046K_{\text{овк}} - 0,088L_{\text{оа}} + 0,025K_{\text{озк}} - 0,049L_{\text{озк}}) + 0,8 \times (0,487X5 + 0,078X6 + 0,436X7).$$

Для стратегії забезпечення фінансової стабільності підприємства інтегральний показник має вигляд:

$$I_3 = 0,25 \times (0,182K_a - 0,003K_{\text{ф}} - 0,184K_z - 0,391K_{\text{нз}} + 0,205K_{\text{дфи}} + 0,002K_{\text{мвк}} + 0,003K_{\text{фс}} + 0,006K_{\text{фл}} + 0,023K_{\text{звос}}) + 0,75 \times (0,391X8 + 0,326X9 + 0,026X10 + 0,129X11 + 0,088X12 + 0,04X13).$$

Для інноваційно-інвестиційної стратегії у дослідженні отримано наступний вигляд інтегрального показника внутрішньої фінансової безпеки:

$$I_4 = 0,143K_{\text{ру}} + 0,857 \times (0,322X14 + 0,515X15 + 0,119X16 + 0,044X17).$$

Висновки. У статті було здійснено формування переліку якісних індикаторів внутрішньої ФБ суб'єктів господарювання промисловості за домінуючими напрямками (сферами). У ході реалізації даного завдання проаналізовано основні підходи до аналізу рівня ФБ та сформовано визначений перелік; сформовано загальний вигляд інтегральних показників внутрішньої ФБ суб'єктів господарювання промисловості за домінуючими напрямками. У процесі формування даних показників було визначено вагомості якісних та кількісних індикаторів оцінки рівня внутрішньої ФБ.

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Барановський О. І.** Фінансова безпека: Монографія. Інститут економічного прогнозування. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
- 2. Бланк И. А.** Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – 2-е изд., стер. – К.: Эльга, 2009. – 776 с.

3. Верещагіна Г. В., Пономаренко О. Е. Формування системи показників оцінки рівня внутрішньої фінансової безпеки промислових підприємств // Управління розвитком. Збірник наукових робіт. – Харків, 2010. – №17 (93). – С. 34 – 37.

4. Єрмошенко М. М., Горячева К. С., Ашуєв А. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: Препринт наукової доповіді / За наук. Ред. д. е. н, проф. М. М. Єрмошенка – К.: Національна академія управління, 2005. – 78 с.

5. Кириченко О. А., Кудря І. В. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи // Інвестиції: практика та досвід, 2009. – №10. – С. 22-26.

6. Магнус Я. Р., Катывшев П. К., Пересецкий А. А. Економетрика. Начальный курс: Учеб. – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: Дело, 2004. – 576 с.

7. Пономаренко О. Е. Аналіз рівня фінансової безпеки промислових підприємств у контексті удосконалення стратегії її забезпечення // Вісник економіки транспорту і промисловості (збірник науково-практичних статей). – Харків, 2010. – Випуск 29. – С. 169 – 173.

8. Практикум з навчальної дисципліни «Багатомірний статистичний аналіз» для студентів спеціальності «Прикладна економіка» денної форми навчання / укл. Т. С. Клебанова, Л. С. Гур'янова, О. А. Сергієнко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. – 76 с. (Укр. мов.).

9. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. – М.: «Радио и связь», 1993. – 278 с.

10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.smida.gov.ua.